

‘Het leukste boek sinds tijden. In Amerika zou dit boek een wereldseller zijn geworden als *The Catcher in the Rye*.’ – *Vrij Nederland*

‘Herman Kochs satirisch meesterwerk *Red ons, Maria Montanelli* zou verplichte leeskost moeten zijn op alle scholen.’ – *de Volkskrant*

‘*De avonden, 25 jaar en 2,5 kilometer verder.*’ – Hugo Brandt Corstius

‘Herman Koch beschrijft op zeer indringende wijze het wel en wee van het fossiele lerarenkorps met zijn valse opgewektheid en hypocriet geloof in het ‘montanelli-systeem.’’ – *De Ster*

‘Een waanzinnig boek. Een feest van herkenning, en goed geschreven.’ – *Sevendays*

Van Herman Koch verscheen eveneens bij
Ambo|Anthos *uitgevers*

Eindelijk oorlog

Eten met Emma

Odessa Star

Denken aan Bruce Kennedy

Het diner

De ideale schoonzoon

Zomerhuis met zwembad

Korte geschiedenis van het bedrog

Geachte heer M.

De greppel

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers*
via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

HERMAN KOCH

**RED ONS, MARIA
MONTANELLI**

Ambo|Anthos
Amsterdam

Eerste druk 1989
Vijfentwintigste druk 2017

ISBN 978 90 263 4098 7

© 1989, 2009 Herman Koch

Deze uitgave verscheen eerder bij uitgeverij J.M. Meulenhoff

Omslagontwerp en -illustratie Roald Triebels, Amsterdam

Foto auteur © Annaleen Louwes

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Amalia

1

Het verhaal dat ik wil vertellen gaat over de zwakbe-
gaafde jongen. Hij heette Jan Wildschut, wat precies
de goede naam is voor iemand van wie het hoofd niet
helemaal in orde is. Hij had een dik, een beetje opge-
blazen gezicht, en zowel in de zomer als in de winter
droeg hij een sjaal en wanten. Ik heb nooit begrepen
waarom de ouders van een kind dat achterlijk is, hem
daarbij ook nog de verkeerde kleren aantrekken, zodat
het nog meer opvalt. In de pauze stond hij in zijn win-
terjas op het schoolplein en kauwde langzaam op zijn
boterhammen, die hij uit een plastic doos met deksel
haalde, waarbij er altijd een paar broodkruimels op
zijn kin bleven hangen en er ook wat speeksel uit zijn
mondhoeken naar beneden liep. Het was zo'n zielig
gezicht dat je had willen weten wie die ouders waren,
dat ze hem daar zo in zijn veel te warme kleren brood-
kruimels lieten morsen en kwijl langs zijn kin lieten
druppelen. Maar als ik zeg een zielig gezicht, dan is dat

ook niet helemaal wat ik bedoel. Het was vooral een stom gezicht. Dat is eigenlijk precies waar het om draaide: dat je aan de ene kant medelijden voelde met de zwakbegaafde jongen en dat je het liefst iets heel aardigs tegen hem zou willen zeggen om hem te laten merken dat je hem helemaal niet stom vond, of gewoon omdat hij zich dan misschien wat gelukkiger zou voelen en niet steeds zo triest zou kijken, maar dat je aan de andere kant vooral zin had om er eens flink op te timmeren, om net zo lang met je vuisten op dat stompzinige gezicht te beuken totdat het zou gaan krijsen en grienen, en met gescheurde kleren op zijn knieën naar het kantoor van het hoofd van de school zou kruipen om daar in stamelende zinnen zijn beklag te doen.

Ik wil er hier meteen duidelijk over zijn dat het vooral het laatste was, wat ik graag wilde zien. Natuurlijk heb ik ook mijn menselijke kant, en wilde ik best een arm om de schouders van de zwakbegaafde jongen heen slaan en iets liefs tegen hem zeggen en hem laten merken dat ook gewone mensen heus wel van iemand kunnen houden die niet helemaal zo is als je gewend bent, maar als ik echt eerlijk ben dan wilde ik niets liever dan hem er flink van langs geven tot hij gillend om genade zou smeken, en daarna zou ik hem eventueel willen vertellen dat het allemaal best meeviel, dat het echt niet zo erg was, en dat ook hij misschien wel gelukkig zou kunnen worden, al was hij dan niet goed,

en al die onzin die de mensen maar al te graag willen geloven zelfs al zijn ze helemaal niet eens zwakbegaafd. Als je maar lang genoeg tegen iemand aan lult hoe leuk hij is, en hoe fantastisch, en welke meisjes hem allemaal geweldig vinden en dat hij iedereen kan krijgen die hij maar wil, op het eind geloven ze je allemaal, dat is mijn ervaring.

Waar dit verhaal in de eerste plaats over gaat is hoe de zwakbegaafde jongen op onze school de dood heeft gevonden. Ik weet ook best dat de dood gevonden gewichtiger klinkt dan gewoon dood gegaan, maar dat is nou eenmaal hoe ik ben. Ik houd van zinnen die precies zeggen waar het om draait terwijl ze tegelijkertijd ook nog mooi klinken. Ik herinner me nog heel goed wat mijn vader zei toen mijn moeder erg ziek was en het er behoorlijk op begon te lijken dat ze nooit meer haar bed uit zou komen. We zaten naast elkaar op de voorbank van die witte Fiat die hij toen net had gekocht, op een parkeerplaats tegenover onze voordeur, en buiten was een storm aan de gang die het allemaal nog veel erger maakte dan het toch al was. De regen liep in stromen over de voorruit. Wanneer je het in een film zou zien, zou je het niet eens geloven, zo dik als de natuur het er soms bovenop legt. Het ontbrak er nog maar aan dat de ruitenwissers niet aanstonden, maar soms, als mijn gevoelens te veel worden, probeer ik het een beetje van een afstand te zien: een vader en een zoon in een geparkeerde auto, pratend over een

moeder die aan de overkant en drie verdiepingen hoger een beetje dood ligt te gaan, terwijl het net lijkt of die auto zelf staat te janken en met zijn zwiepende ruitwissers de tranen uit zijn ogen veegt, dat zijn dingen waar je in de bioscoop van over je nek gaat, maar ik zat daar echt met een stevige brok in mijn keel en wilde graag meedoen met al dat natuurgeweld dat er buiten gaande was, maar dat ging nou juist helemaal niet. Dat kwam omdat toen ik aan mijn vader vroeg hoe het er nou eigenlijk echt voor stond, hij zei ‘dat het niet lang meer zou duren’. ‘Het zal niet lang meer duren...’ dat was letterlijk wat hij zei, met zo’n uitgestreken en veel te ernstig gezicht, maar je kon duidelijk zien dat hij zelf ook niet goed raad wist met de situatie en er behoorlijk van ondersteboven was allemaal, al had hij dan al zeker vier jaar een zogenaamde buiten-echtelijke verhouding met een weduwe die amper drie blokken verderop op zijn hartverwarmende komst zat te wachten, maar daar wil ik het nu even niet over hebben.

Het zal niet lang meer duren... Het is net of je zo’n zin al tweehonderd jaar eerder hebt gehoord voordat je hem ook echt uit iemands mond hoort komen. Voor de allerergste dingen hebben de mensen zinnen uitgevonden die zo eenvoudig klinken dat je ze wel duizend keer achter elkaar kunt zeggen zonder dat de betekenis echt tot je door wil dringen, terwijl ze tegelijkertijd als een soort valbijl in de lucht blijven hangen.

Ik keek op dat moment naar het gezicht van mijn vader, terwijl de storm de Fiat op zijn vier banden deed schudden en de ene veeg slagregen na de andere tegen de voorruit aan liet kletteren, en ik wist zeker dat alles van nu af aan heel anders zou worden. Heel anders dan daarvoor in elk geval, maar wat precies ‘daarvoor’ was, daar had ik eigenlijk al nauwelijks benul meer van toen wij uit de auto stapten en met opgestoken kragen door de donkere straat in de richting van onze voordeur liepen. Dat iets niet lang meer zal duren, dat betekent toch niets meer of minder dan dat alles wat daarvóór is gebeurd al veel te lang heeft geduurd, zo zie ik dat tenminste, maar zo’n zin kun je onmogelijk helemaal zelf bedenken, nee, daar zou je van je leven nooit op gekomen zijn.

Dat de zwakbegaafde jongen de dood heeft gevonden, staat als een paal boven water. Wat ik moet doen om het allemaal duidelijk te maken, is zo goed mogelijk vertellen op wat voor soort school wij eigenlijk zaten voordat we eraf werden getrapt, en waar die staat, in wat voor buurt, en hoe het voor een deel ook daarvoor komt dat uitgerekend een zwakbegaafde jongen daar de dood vindt. De dood vinden, dat wil volgens mij trouwens zeggen dat iemand het slachtoffer is van meer dan één omstandigheid tegelijk, als ik zo duidelijk genoeg ben. Dat het niet alleen aan ons lag. Daar wil ik mee beginnen.

2

De buurt waar wij wonen moet je met je eigen ogen gezien hebben om het te geloven, en dan nog blijft het soms moeilijk. Je begrijpt niet dat iemand daar vrijwillig gaat wonen. Wij komen oorspronkelijk uit een andere stad, en dat huis was al geregeld door de krant waar mijn vader werkt, dus dat was makkelijk. Wat mij alleen altijd heeft verbaasd, is dat mijn ouders niet meteen hebben ingezien dat je in zo'n buurt geen kind mag laten opgroeien. Je hoeft alleen maar de hoofden van de mensen te zien die daar rondscharrelen, en dan weet je al genoeg. Van die opgefokte menopauzekoppen waar je werkelijk schele hoofdpijn van krijgt als je dat te lang aan moet zien hoe ze in hun dure bontjassen hun eigen weerzinwekkende spiegelbeeld in de etalageruiten lopen te bewonderen, of van die te dikke of juist veel te dunne mannen die daar in hun maatpakken ook een beetje gezellig lopen te winkelen of ze niks beters te doen hebben. Er is één grote winkel-

straat, waar ook de tram doorheen rijdt, maar als je daar bijvoorbeeld gewoon een brood wilt kopen, dan moet je daar zo ongeveer in verder gestudeerd hebben om al die namen uit elkaar te houden. Het is allemaal grofkorrelige zuurdesem en onverzadigde graanrollen tegen de kanker en de spataderen en de bloedsputters wat de klok slaat. Verder zijn er zo ongeveer honderdvijftig banketbakkers en delicatessenwinkels. Die laatste zijn het ergst, daar kun je je geen voorstelling van maken als je niet een keer zelf hebt gezien wat daar achter de toonbank staat. Van hun onderbroek tot uit hun stroperige tuitmondjes stinken ze naar de buitenlandse kaassoorten en de fijne vleeswaren. Als je je indendkt hoe zo'n mond van een geitenkaasje proeft, heb je meteen al geen trek meer. Het komt allemaal door het geld, waar er gewoon te veel van is, dan krijg je vanzelf dat mensen niet meer op mensen gaan lijken maar op iets nog veel ergers. Het is te verschrikkelijk om op te noemen als je erover nadenkt.

In de oorlog hebben de Engelsen de buurt een keer gebombardeerd, omdat in ons schoolgebouw het hoofdkwartier van de Duitse geheime politie zat. Die school hebben ze mooi gemist, alleen een paar blokken eromheen lagen helemaal in puin. Je kunt nu nog zien waar de huizen nieuwer zijn, waar die bommen zijn gevallen, en ook de bomen zijn daar dunner, want die hebben ze dus pas na de oorlog weer opnieuw aangeplant. Als er ooit weer oorlog komt, hoop ik dat ze

het dan beter zullen doen. De hele volgende oorlog mag wat mij betreft in onze buurt worden uitgevochten. Soms, als ze op maandag het luchtalarm laten loeien, om te oefenen, dan stel ik me voor dat er plotseling een Spitfire naar beneden komt duiken om die hele duffe en verwende kankerbuurt eens goed onder vuur te nemen, dat ze in paniek alle kanten op spurtten, want een beetje gewone drukte en een beetje leven, dat is nou precies waar het aan ontbreekt. Ze hebben het geprobeerd door in die winkelstraat een paar terrasjes neer te zetten, maar voordat je daarop gaat zitten... In een bloedhete kamer met de gordijnen dicht krijg je nog meer frisse lucht.

Laatst nog stond ik bij de slager weer naast zo'n trut met veel te veel bont om haar stuitende lijf, en met veel te dikke lagen pancake op haar een en al faceliftgezicht, en ik kan uit eigen ervaring zeggen dat eentje per dag werkelijk meer dan genoeg is. Hoe ze met zo'n tevreden en verwend uit de hoogte-toontje een half onsje van dit en een half onsje van dat stond te bestellen. Als ik slager was zou ik al mijn zelfbeheersing nodig hebben met al die messen om me heen. Maar zo'n man blijft de hele tijd geduldig en beleefd, en zegt na afloop: 'Hartelijk dank, mevrouw Van Drimmelen... Graag tot ziens, mevrouw Van Drimmelen...' je kunt het ze ook niet kwalijk nemen, ze moeten er tenslotte van leven. Maar er zijn wel verschillen. Dirk bijvoorbeeld, de jongen die bij de groenteman werkt, heeft me

een keer verteld hoe ze het daar aanpakken om er niet aan onderdoor te gaan. Wanneer zo'n overgespoten stoephoer bijvoorbeeld één ui wil hebben, en die zegt tot vier keer toe: 'Nee, geef me toch maar die andere, die ziet er beter uit...' want dat doen ze rustig, zonder enige schaamte, dat de jongens van de groenteman bij elke keer bukken om een andere ui te pakken er een kwartje bij tellen zodat zo'n loeder dan na afloop het driedubbele mag afrekenen. Zo hebben ze toch nog een beetje genoegdoening, maar er zijn andere winkeliers die werkelijk totaal in het stof kruipen en zich in de meest wellustige bochten kronkelen om zich maar zo diep mogelijk te kunnen vernederen. Die van de delicatessenwinkels gaan daar het verst in. Het is dan ook een moordende concurrentie. Wie het eerst de dunst gesneden achterham uit Bulgarije of de Nigeriaanse sperzieboontjes heeft laten overvliegen, daar gaat een normaal mens uiteindelijk ook van naar de knoppen. Met zulke types is elk contact onmogelijk, omdat ze de gewone omgangsvormen als honderdtwintig jaar geleden zijn vergeten. Hoe je van mens tot mens met elkaar kunt spreken, daar hebben ze alleen maar vage herinneringen aan, en soms zou je denken dat ze die het liefst ook nog uit zouden willen wissen. Nee, in onze buurt is de klant geen koning maar iets waar je beter niet te lang over moet gaan piekeren om niet zelf ook doodziek te worden. Je moet ernaast hebben gestaan om te weten dat het niet verzonnen is.

Die weduwe waar mijn vader het mee houdt, is er ook zo een als die in die slagerswinkel. Zo'n vrouw die als een fregat over straat zwenkt en alleen maar oog heeft voor haar eigen uitstraling. Ik heb natuurlijk geen idee van hoe ze werkelijk is, ik heb alleen maar een beeld van samengeknepen make-upogen en een op de hele wereld neerkijkende blik en daarnaast de dingen die mijn vader me weleens vertelt, want daar heeft hij dus totaal geen gevoel voor, wat een zoon wel en niet aan wil horen. Hij geniet er gewoon van om een beetje van die fantastische liefde van hem op te geven, en voor hem doet het er blijkbaar weinig toe wie er wil luisteren. Ik kan dat ook wel begrijpen, want vrienden heeft hij niet. Dus de enigen aan wie hij wat kwijt kan, waren vroeger mijn moeder en nu alleen ik, en ik weet ook niks beters te verzinnen dan maar een beetje te knikken, wat voor hem blijkbaar voldoende is, want als hij eenmaal van wal steekt is er geen houden meer aan.

Nee, hij heeft het zonder meer hoog in zijn bol van die vrouw. Op een keer vroeg hij me hoe oud ik eigenlijk dacht dat ze was. 'Eenentachtig,' zei ik voordat ik tijd had om er echt over na te denken, en het gezicht dat mijn vader toen trok, daar had je de hele slotscène van een avondvullende speelfilm omheen kunnen bouwen, een regisseur zou er jaloers op zijn geweest want ook na honderd keer repeteren krijg je het er niet zo perfect op, die kop een beetje scheef, met zo'n tries-

te hondenblik van iemand die zegt: ‘Ik ben niet boos, alleen maar verdrietig...’ zo’n soort hoofd... dat de tranen je spontaan in de ogen springen. Ik had er eigenlijk meteen al spijt van dat ik dat had gezegd. Het was met opzet voor open doel en alleen al daarom te lullig om zelf te verzinnen, en ik kreeg werkelijk met hem te doen, het lijkt soms ook wel of hij nergens iets van begrijpt, wat niet goed is als je dat zelfs maar dént over iemand die al met al toch je vader is.

Toch was het ook weer niet helemaal uit de lucht gegrepen, want jonger dan zestig is dat mens zeker niet, maar hij heeft geloof ik echt het idee dat hij het een of andere oogverblindende fotomodel aan de haak heeft geslagen, zo eentje die in de reclames langs het strand en door de golven heen loopt te rennen. De eerste keer dat ik haar met mijn eigen ogen zag, was toen mijn moeder me haar aanwees in een schoenwinkel bij ons om de hoek, waar we op een middag naar toe waren gegaan om nieuwe schoenen voor mij te kopen. Die winkel heet *Chaussures Modernes*, dat is Frans voor moderne schoenen, maar het enige dat je daar nou net niet kan krijgen dat zijn moderne schoenen. Ik zei dus juist tegen mijn moeder dat ik het helemaal niks vond wat zo’n veel te dun, op haar hakken wankelend schoenenmeisje allemaal uit haar dozen voor ons aan het uitstallen was, toen mijn moeder me aanstootte en in mijn oor fluisterde: ‘Kijk, daar heb je d’r...’

Ik wist gelijk wie ze bedoelde. Ik keek in de richting

waarin ze met haar hoofd had geweest, en wat ik zag ging nog net een stapje verder dan alles wat ik me uit alle verhalen aan voorstellingen bij elkaar had gefantaseerd. Waar ik eigenlijk al die tijd bang voor was geweest, namelijk dat het allemaal nog best mee zou blijken te vallen, dat de veel verguisde buitenechtelijke bijslaap van mijn vader zich in haar ware gedaante als ‘een enig mens’ zou ontpoppen, of, wat nog veel erger zou zijn, plotseling inderdaad een oogverblindende beauty was waarvan je bij de aanblik alleen al ter plekke in een wolk van stoom door de grond heen zou smelten, die angst werd in één klap de bodem in geslagen.

Wat ik zag was namelijk veel erger dan ik in mijn stoutste dromen had durven hopen. Ze stond voor een vitrine met van die doorschijnende sjaals en chique damestasjes en was in gesprek met een van de schoenenmeisjes, op amper een meter of acht van ons af. De nauwelijks bij haar popperige en schriële lijf passende luipaardjas kon eventueel nog wel door de vingers worden gezien, evenals de ronduit stuitende lakschoenen en de zwarte laktas die ze aan haar arm droeg, maar natuurlijk keek ik in de eerste plaats naar haar gezicht, en daar gaat het nu om.

Ze had in elk geval het verkeerde kapsel, alsof het in een windtunnel was geknipt, en met een veel te hoge kruissnelheid voor haar leeftijd. Het leek trouwens helemaal wel of die kop bij de nek te hard was aange-

draaid, zodat de huid geen kant meer op kon, die zat gewoon veel te strak, alsof hij elk moment kon scheuren als ze ook maar zou proberen te glimlachen. Een mooie neus had ze wel, daar kon ook ik niet onderuit, heel slank en spits en met een soort adellijke boog. Ik herinnerde me dat mijn vader me een keer een afbeelding had laten zien in een boek over archeologische opgravingen, een beeldje van een of andere vrouwelijke farao, of misschien was ze alleen maar de vriendin van een farao, daar kan ik nu even niet op komen, maar de reden waarom hij me dat liet zien was dat ze volgens hem daar zo sprekend op leek, zijn vriendin. Nefertite heette ze, die farao of faraovrouw, en ze was heel erg mooi. Hij dacht dus echt dat hij iets met Nefertite had. Er was veel fantasie voor nodig, maar toen ik haar daar zag in die schoenwinkel, begreep ik wel wat hij bedoelde. Het kwam door die neus, maar dat was dan ook het enige. Daaronder had ze weer een mond die het weinige dat er toch al nauwelijks was, weer volkomen in het niet deed vallen, van die verwende lippen die met een en al afkeuring van de allerduurste champagne proeven en waar je alleen maar de allerfijnst gesneden zalm doorheen krijgt. Daarentegen had ze bijna verdrietige ogen, heel groot en rond, die wat angstig de wereld in keken, alsof ze bang was dat ze ondanks al haar geld elk moment door het personeel van de schoenwinkel bij de kraag kon worden gegrepen en de straat op zou worden geschopt. Nee, wat

ik zag was zonder meer geruststellend te noemen, maar vreemd genoeg was wat ik voelde toch vooral een zekere teleurstelling.

‘Wat een sloerie!’ zei ik, toen mijn moeder en ik langs de glanzende etalageruiten van de winkelstraat naar huis liepen. Mijn moeder zei niets, maar toen ik opzij keek, zag ik dat ze toch even moest glimlachen. Die avond aan tafel bestudeerde ik nauwlettend het gezicht van mijn vader, terwijl hij met de altijd even onhandige bewegingen de vispastei uit het oven-schelpje lepelde, en ik probeerde me voor te stellen hoe dat gezicht het hare naderde, hoe zijn lippen langs de afkeurende mond van de weduwe streken, hoe mijn vaders mond zich op de hare zou drukken en de verwende lippen in de luipaardjas zich ten slotte gewonnen zouden geven.

Het hoofdgerecht was zeetong. Als altijd maakte mijn moeder de vis voor hem schoon, want daar bracht hij dus nooit iets van terecht. Mijn vader en eten, dat is echt een verhaal apart. Met een mengeling van angst en pure walging benadert hij de gerechten altijd met vork en mes, om ze op die manier zo lang mogelijk op afstand te houden, tot je ze uiteindelijk toch in je mond moet steken. Iets met je handen aanraken, dat zal bij hem in zijn hoofd niet opkomen, en het schoonmaken van een vis, dat vindt hij waarschijnlijk net zo erg en smerig als de hechtingen uit een verse brandwond te moeten halen. Mijn moeder kookte he-